

Analiza unui lot de faună precucuteniană de la Gherăseni – *Movila Cremenea* (jud. Buzău)

David BACIU^{1*}, Daniel GARVĂN^{2*}

Rezumat. În prezentul articol este analizat un lot de resturi faunistice ce provine dintr-o groapă atribuită culturii Precucuteni, identificată pe *tell*-ul *Movila Cremenea* de la Gherăseni (jud. Buzău). Depunerea arheologică atinge circa 2,5 m grosime, fiind constituită dintr-un cimitir datat în perioada medievală târzie, mai multe niveluri de locuire atribuite culturii Gumelnița / Stoicani-Aldeni și un nivel Precucuteni, ce reprezintă cea mai veche locuire de pe *tell*. Din acest nivel au fost cercetate până în prezent o locuință incendiată, surprinsă parțial în săpătură, și o groapă, ce face obiectul discuției în prezentul studiu. Din aceasta au fost studiate 251 de resturi faunistice, dintre care 246 aparțin exclusiv mamiferelor, trei resturi aparțin gasteropodelor, iar celelalte resturi sunt două scoici (*Unio pictorum* și *Unio* sp.).

Cuvinte cheie: Precucuteni; Muntenia; Gherăseni-*Movila Cremenea*; *tell*; faună.

Analysis of a Precucutenian faunal assemblage from Gherăseni – *Movila Cremenea* (Buzău County). This paper analyses a batch of faunal skeletal remains from a pit attributed to the Precucuteni culture, identified on the *Movila Cremenea tell* at Gherăseni (Buzău County). The archaeological deposit is about 2.5 m thick, comprising a cemetery dated to the late Mediaeval period, several habitation levels attributed to the Gumelnița / Stoicani-Aldeni culture and a Precucuteni level, which represents the oldest habitation on the *tell*. From this level, a burnt dwelling, partially uncovered in the excavation, and a pit, which is the subject of discussion in the present study, have been investigated thus far. Of these, 251 faunal remains have been studied, of which 246 are exclusively mammalian, three are gastropod remains, and the remaining specimens are two shells (*Unio pictorum* and *Unio* sp.).

Keywords: Precucuteni; Muntenia; Gherăseni-*Movila Cremenea*; *tell*; fauna.

¹ Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București, Academia Română, București, România; davidbaci98@gmail.com.

² Muzeul Județean Buzău, Buzău, România; daniel.garvan@gmail.com.

* Autori corespondenți: daniel.garvan@gmail.com, davidbaci98@gmail.com.

.....

Amplasarea și stratigrafia sitului

Satul Gherăseni se află în nord-estul Munteniei, în zona de câmpie, la cca. 20 km distanță față de zona deluroasă (Pl. I/1). Situl arheologic de la Gherăseni este situat în nordul localității, pe malul drept al Râului Călmățui și este compus din două areale – *Grindul Cremenea* și *Movila Cremenea*, separate de un mic curs de apă. Primul areal (*Grindul Cremenea*) ocupă o suprafață de peste 20 ha și prezintă o stratigrafie dezvoltată pe orizontală, cu urme antropice din eneoliticul timpuriu până în perioadă medievală. Cel de-al doilea areal (*Movila Cremenea*) este un *tell* de mici dimensiuni (cu o înălțime de cca. 4,5 m și suprafața păstrată de cca. 0,1 ha), care s-a dezvoltat pe un martor de eroziune (Pl. I/2-4).

Depunerea arheologică atinge 2,5 m, cea mai mare parte fiind rezultatul locuirii Gumelnița. La baza *tell*-ului a fost descoperită o groapă cu material Precucuteni. Partea superioară a depunerilor Gumelnița a fost afectată de un cimitir din perioada medievală. Așezarea Precucuteni de aici reprezintă, până în prezent, cea mai sudică descoperire de acest tip din întreg arealul atribuit acestei culturi.

Movila a fost cercetată sumar în anul 1971 de către membrii colectivului șantierului arheologic Sudiți (Victor Teodorescu – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova; Vasile Drâmbocanu – Muzeul Județean Buzău). Din jurnalul de șantier aflăm că movila era distrusă în proporție de 2/3. În anul 2017 au fost realizate patru sondaje, unul singur (S.1) fiind relevant în acest context, deoarece aici a fost descoperită groapa Precucuteni prezentată în acest studiu (Garvăn *et alii* 2018). În anul 2023 a fost deschisă o nouă suprafață, de 6×4 m, amplasată spre capătul de nord al movilei, cu această ocazie fiind surprinsă parțial o locuință incendiată, ce a aparținut acelorași comunități (Garvăn, Munteanu, Dinu 2024).

Contextul descoperirii

La baza depunerii Gumelnița a fost descoperită o groapă circulară (Gr. 2), cu diametrul și adâncimea de aproximativ 1 m, fățuită cu lut galben până aproape de gură (Pl. II; III). Pe fund avea o a doua lutuială dintr-o argilă cenușie, consistentă, de circa 5 cm grosime. Aceasta acoperea integral fundul și urca pe pereți circa 5-10 cm. Umplutura gropii era afânată și pigmentată cu lipitură arsă la partea superioară, mai compactă și cu multă cenușă spre jumătatea inferioară. Structura umpluturii indică o umplere în mai multe etape. În interior au fost descoperite fragmente ceramice exclusiv precucuteniene (patru vase întregibile și peste 100 de fragmente ceramice), mai multe râșnițe în poziții secundare, piese de silex și oase de animale (Garvăn 2021, p. 69). Repertoriul ceramic al gropii cuprinde cupe,

străchini, vase bitronconice, vase cu picior și boluri, acestea fiind forme de vase specifice mediului Precucuteni, faza III (Pl. IV).

Contextul cultural și cronologic

Cultura Precucuteni a ocupat un areal cuprins între sud-estul Transilvaniei, nord-estul României, Republica Moldova și parțial Ucraina. Pe teritoriul României a fost împărțită în trei faze (notate I, II și III), analiza stilistică a ceramicii fiind principalul criteriu de separare. Originea acestei culturi este pusă pe seama contactelor dintre comunitățile aparținând culturii Boian, faza Giulești și cele aparținând culturii ceramicii liniare. Din cauza numărului mic al așezărilor cercetate, primele două faze sunt puțin cunoscute. În faza Precucuteni III, arealul acestor comunități se extinde spre sud și spre est. Dacă inițial se considera că acestea ocupau nord-estul României (Moldova), cercetările recente au demonstrat o pătrundere a acestor comunități spre sud, atât în zona de deal, cât și în cea de câmpie din nord-estul Munteniei, așa cum este cazul așezării de la Gherăseni (Pl. I/1).

Datele radiocarbon realizate pe două oase de *Bos taurus* din complexul de la Gherăseni (DeA 13462 - 5732±30 BP = 4685-4496 cal BC și DeA 13463 - 5788±31 BP = 4711-4551 cal BC) indică sfârșitul primei jumătăți a mileniului al V-lea î. Hr. ca intervalul cronologic de evoluție a acestor comunități în nord-estul Munteniei (Garvăn 2021, p. 73).

Analiza materialului faunistic descoperit în Gr. 2

În cadrul procesului de determinare taxonomică a resturilor osteologice, în special a oaselor de mamifere, s-a folosit colecția de referință (anatomie comparată) a Laboratorului de Arheozoologie din cadrul Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Pentru identificarea acestora a fost utilizată, de asemenea, metodologia propusă de Adrian Bălășescu (Bălășescu 2014, p. 25-35).

Din punct de vedere taxonomic, au fost studiate 251 de resturi faunistice (cu o greutate de 2551 g), dintre care 246 de resturi (98,01% ca NR/număr de resturi, 99% ca greutate) aparțin exclusiv mamiferelor, trei resturi aparțin gasteropodelor, iar celelalte resturi sunt două scoici (*Unio pictorum* și *Unio* sp.) (Tab. 1). Specificăm că fragmentele faunistice au toate caracteristicile unor resturi menajere (de bucătărie), precum urme de tăiere, unele fiind mai fine (care sugerează descărnarea), altele mai grosiere (de dezarticulare și de spargere a diafizei pentru extracția măduvei osoase), iar alte oase prezintă urme de dinți pe suprafața epifizelor.

Gradul de determinare taxonomică a faunei este destul de redus, ținând cont că din 246 de resturi de mamifere doar 96 (39,02%) au putut fi determinate taxonomic. Acestea cântăresc 1849 g (73,63%).

Specie/grup	NR	%	G	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i>	43	44,79	1109	59,98	3	18,75
Ovicaprine	11	11,46	81	4,38	4	25,00
<i>Sus domesticus</i>	31	32,29	563	30,45	4	25,00
<i>Canis familiaris</i>	3	3,13	42	2,27	1	6,25
<i>Capreolus capreolus</i>	1	1,04	16	0,87	1	6,25
<i>Canis lupus</i>	3	3,13	19	1,03	1	6,25
<i>Vulpes vulpes</i>	3	3,13	16	0,87	1	6,25
<i>Lepus europaeus</i>	1	1,04	3	0,16	1	6,25
Total determinate	96	100,00	1849	100,00	16	100,00
Total indeterminate	150		662			
Total mamifere	246		2511		16	
Gasteropode	3		8			
<i>Unio sp.</i>	1		7			
<i>Unio pictorum</i>	1		10			
Total faună	251		2536		16	

Tab. 1. Distribuția numerică și procentuală a fragmentelor faunistice a resturilor descoperite la Gherăseni (NR – număr de resturi; G – greutate în grame; NMI – număr minim de indivizi).

Tab. 1. Numerical and percentage distribution of the faunal fragments of the remains discovered at Gherăseni (NR – number of remains; G – weight in grams; MNI – minimum number of individuals).

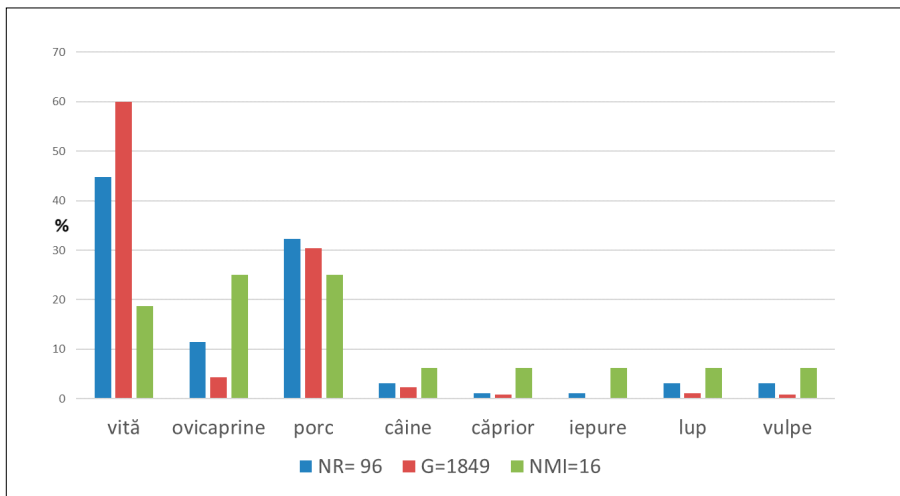

Fig. 1. Distribuția procentuală a resturilor faunistice de mamifere descoperite la Gherăseni (NR – număr de resturi; G – greutate în grame; NMI – număr minim de indivizi).

Fig. 1. Percentage distribution of the faunal remains of mammals discovered at Gherăseni (NR - number of remains; G - weight in grams; MNI - minimum number of individuals).

Lista speciilor determinate nu este una destul de bogată, reunind principalele specii domestice – vită (*Bos taurus*), ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*), porc (*Sus domesticus*) și câine (*Canis familiaris*). Din categoria vânatului menționăm căpriorul (*Capreolus capreolus*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*) și iepurele (*Lepus europaeus*).

Din analiza paleofaunistică putem observa cum bovinele predomină spectrul, cu 43 de resturi (44,79%), urmate de porcine, cu 31 de resturi (32,29%), apoi de ovicaprine, cu 11 resturi (11,46%), pe ultimul loc fiind câinele, cu trei fragmente (3,13%). Vânatul este slab reprezentat ca număr de resturi, cu un total de opt fragmente (8,33%), unde vulpea și lupul sunt prezenți cu câte trei resturi, iar iepurele și căpriorul prin câte un singur rest fiecare (**Tab. 1; Fig. 1**).

Din punct de vedere al greutateii, bovinele se mențin pe primul loc, cu 59,98% din greutatea totală, urmate de către porcine, cu 30,45%, ultimele locuri fiind disputate de ovicaprine, cu 4,38%, respectiv câine, cu 2,27%. Speciile sălbatice au un total de 2,92% din greutatea spectrului faunistic.

Din punct de vedere al numărului minim de indivizi (NMI), acesta a fost ușor de realizat datorită numărului redus de resturi analizate.

Astfel, vita (*Bos taurus*) a fost identificată prin cel puțin trei indivizi, dintre care doi adulți au fost identificați pe baza dentiției (doi molari M1 superiori de pe partea stângă cu o uzură medie, care indică o vârstă în intervalul 4-6,5 ani), celălalt fiind un juvenil identificat printr-o tibie neepifizată distal de pe partea dreaptă, cu o vârstă de sub 2 ani (**Anexa 1, 2; Pl. V/1**).

La ovicaprine (*Ovis aries/Capra hircus*) au fost identificați patru indivizi pe baza a patru scapule de pe partea dreaptă (**Anexa 1, 2; Pl. V/2**).

La porcine (*Sus domesticus*) avem patru indivizi identificați exclusiv pe baza dentiției: doi juvenili de 8-10 luni și doi sub-adulți, unul de 14-16 luni și altul de 22-24 luni. Astfel, pe baza vârstelor de sacrificare, observăm cum majoritatea specimenelor nu au atins o greutate corporală optimă (peste 18 luni), ceea ce înseamnă că la sacrificare nu s-a obținut randamentul ideal de carne, grăsime etc. (**Anexa 1, 2; Pl. V/3**).

Câinele (*Canis familiaris*) a fost identificat printr-un singur individ, pe baza primelor vertebre cervicale (atlas, axis și a treia cervicală). Prezența acestui individ are o importanță deosebită, deoarece este semnalat pentru prima dată un caz de cynofagie în cadrul comunităților precucuteniene. La nivelul atlasului, pe fața exterioară, am înregistrat aproximativ cinci urme lăsate de o lamă fină, fiind un caz extrem de interesant, deoarece acest tip de tăietură are ca scop secționarea tractului respirator și a principalelor vase de sânge majore (carotida și jugulara). Nu putem afirma cu exactitate motivul pentru care acest animal a fost sacrificat în acest mod, dar este foarte probabil să fi fost folosit în alimentație (**Anexa 1, 2; Pl. V/4-5**).

Căpriorul (*Capreolus capreolus*) este reprezentat de un individ sub-adult/adult, de la care am identificat un metatars distal epifizat de pe partea stângă (**Anexa 1, 2; Pl. VI/1**).

Lupul (*Canis lupus*) este reprezentat de un singur individ, cu un total de trei resturi, toate fiind metacarpiene (II, III și IV) epifizate de pe partea stângă (**Anexa 1, 2; Pl. VI/3**).

Vulpea (*Vulpes vulpes*) este, de asemenea, reprezentată printr-un singur individ, cu un total de trei resturi, dintre care două metatarsiene (II și III) de pe partea stângă și un femur epifizat distal de pe partea dreaptă (**Anexa 1, 2; Pl. VI/4**).

Iepurele de câmp (*Lepus europaeus*) a fost identificat printr-un singur rest, un metapodiu epifizat de pe partea dreaptă (**Anexa 1, 2; Pl. VI/2**).

Astfel, dacă NR și G (greutatea) predomină categoric bovinele, la capitolul NMI (numărul minim de indivizi) ovicaprinele și porcinele sunt la egalitate, acestea depășind cu puțin bovinele (**Fig. 1; Anexa 1, 2**). Totuși, având în vedere greutatea corporală mai mare a bovinelor și faptul că în arheozoologie putem considera că o vită adultă este egală cu cel puțin șase ovicaprine sau cu cel puțin trei porcine (Udrescu, Bejenaru, Hrișcu 1999), putem sublinia marea importanță pe care o au aceste animale în alimentația comunității precucuteniene de la Gherăseni.

Totuși, din cauza numărului redus de resturi taxonomice, datele fiind încă preliminară, în acest stadiu al cercetării nu este recomandată o comparație cu alte situri Precucuteni (Mândrișca, Isaiia-Balta Popii și Târpești) (Bejenaru, Stanc 2013) sau Lipia, aflate în aceeași zonă cu Gherăseni (Garvăn *et alii* 2019).

Concluzii

Activitatea de creștere a animalelor este foarte bine evidențiată în cadrul sitului de la Gherăseni, dacă avem în vedere numărul mare de resturi (91,67%), greutatea (97,08%) și numărul minim de indivizi determinați (75%) atribuite mamiferelor domestice. Cu toate acestea, numărul de resturi este unul destul de redus, de aceea și datele în acest stadiu al cercetării trebuie tratate cu prudență.

Astfel, bovinele domină ca resturi și greutate, fiind urmate de porcine și ovicaprine. Dacă ne referim la NMI, ovicaprinele și porcinele își dispută primul loc, urmate de bovine. Având în vedere însă cantitatea de carne pe care o poate furniza o cornută mare, putem afirma că acestea sunt cele mai importante în cadrul paleoeconomiei animaliere.

În cadrul acestui eșantion, vânătoarea are un rol secundar, fiind relativ slab reprezentată ca număr de resturi (8,33%) și greutate (2,92%), dar cu o pondere relativ mare a numărului minim de indivizi (25%) (**Tab. 1; Fig. 1**).

Resursele acvatice sunt foarte slab reprezentate (*Unio pictorium* și *Unio* sp., **Pl. VI/5**), ceea ce ar sugera un interes extrem de scăzut al acestei comunități pentru activitatea de cules a acestor surse de hrană (**Tab. 1; Pl. VI/5**).

Studiul acestui lot faunistic este important pentru perioada eneoliticului, deoarece am pus în evidență pentru prima dată cynofagia în cultura Precucuteni. În așezările atribuite culturilor Stoicani-Aldeni (Bălășescu, Baciuc 2023) și Gumelnița (Bălășescu 2014, p. 139), acest fenomen este des întâlnit, prin urmare nu este deloc un caz excepțional pentru această perioadă. Sperăm ca în decursul viitoarelor săpături arheologice materialele osteologice descoperite să ne ofere informații valoroase și o înțelegere mult mai bună a paleoekonomiei acestor comunități preistorice.

Bibliografie

- Bălășescu 2014:** A. Bălășescu, *Arheozoologia neo-eneoliticului de pe Valea Teleormanului*, Seria Cercetări Pluridisciplinare, XIV, 2014, p. 214.
- Bălășescu, Baciuc 2023:** A. Bălășescu, D. Baciuc, *Fauna eneolitică de la Aldeni-Gurguiul Balaurului (jud. Buzău)*, în: C.E. Ștefan, *Așezarea neo-eneolitică de la Aldeni-Gurguiul Balaurului, jud. Buzău. O reevaluare interdisciplinară*. Biblioteca Mousaios 19, 2023, p. 211-237.
- Bejenaru, Stanc 2013:** L. Bejenaru, S. Stanc, *Arheozoologia neoliticului din Estul și Sud-Estul României*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 219.
- Von den Driesch 1976:** A. von den Driesch, *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*, Peabody Museum Bulletin 1, 1976.
- Garvăn 2021:** D. Garvăn, *Valea Călmățuiului în neo-eneolitic*, Biblioteca Mousaios, 17, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021.
- Garvăn et alii 2018:** D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, A. Frînculeasa, C. Haită, *Gherăseni, com. Gherăseni, jud. Buzău. Punct: Movila Cremenea*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2017, București, 2018, p. 35-36.
- Garvăn et alii 2019:** D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, A. Frînculeasa, V. Dumitrașcu, *Lipia, com. Merei, jud. Buzău. Punct: Movila Drumul Oilor*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2018, București / Sibiu, 2019, p. 325-327.
- Garvăn, Munteanu, Dinu 2024:** D. Garvăn, R. Munteanu, C. Dinu, *Gherăseni, com. Gherăseni, jud. Buzău. Punct: Movila Cremenea*, Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2023, București/Târgu Mureș, 2024, p. 140-143.
- Udrescu, Bejenaru, Hrișcu 1999:** M. Udrescu, L. Bejenaru, C. Hrișcu, *Introducere în arheozoologie*, 1999, Iasi.

Anexa 1. Măsurătorile prelevate de pe elementele scheletice (în milimetri) și codurile acestora (după von den Driesch 1976).

Appendix 1. Measurements taken from skeletal elements (in millimeters) and their codes (after von den Driesch 1976).

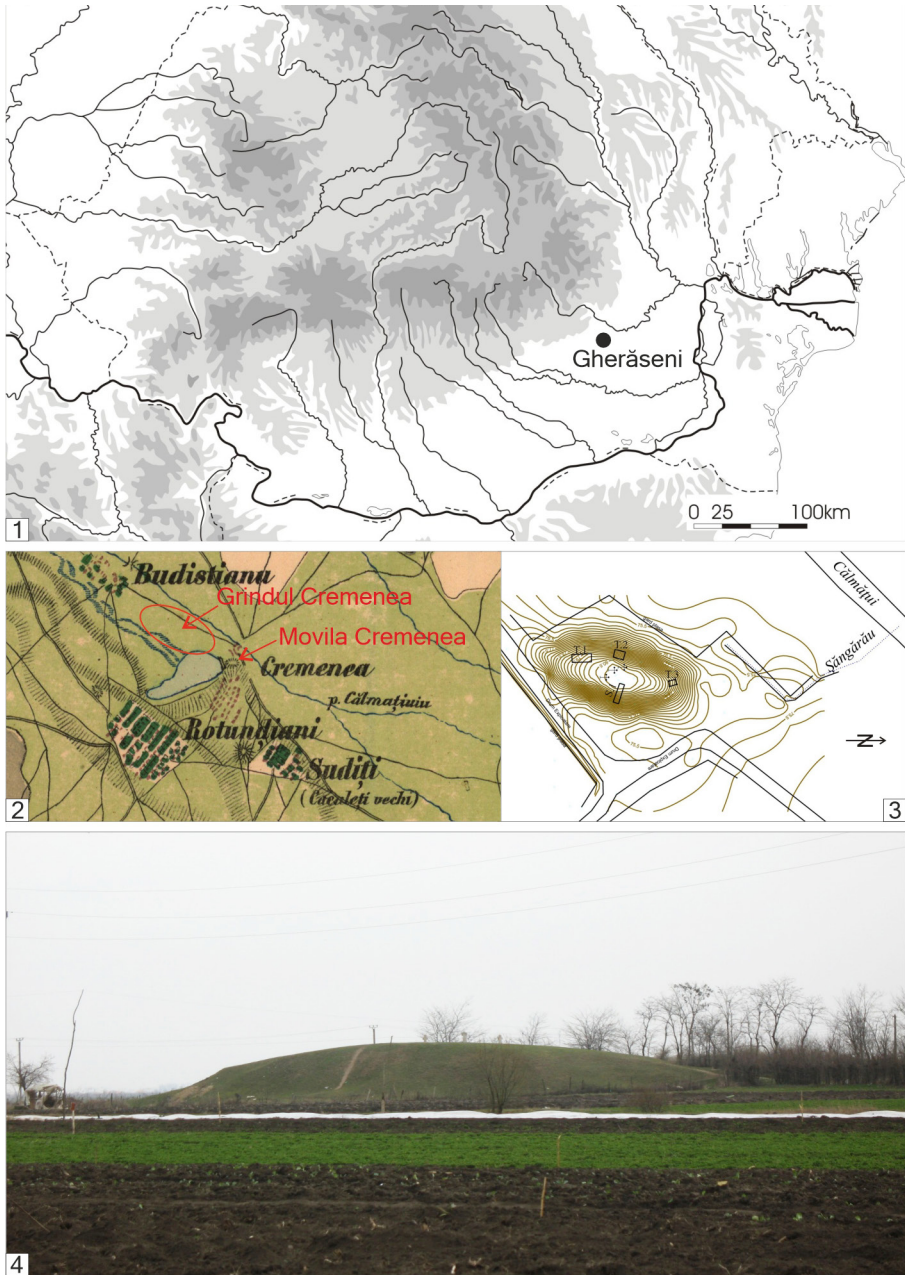
<i>Bos taurus</i>		
Falanga II	GL	40,42
	Bp	30,42
	SD	24,24
	Bd	24,50

<i>Sus domesticus</i>			
Humerus	Bd	38,22	
	BT	33,47	
Radius	BP	26,30	29,32
	SD	10,65	
	CD	17,58	
Coxal	LA	31,91	
	LA R	37,49	
	SH	19,65	
	SC	11,39	
<i>Canis familiaris</i>			
Atlas	GB	69,63	
	GL	34,13	
	BFcr	28,07	
	BFcd	37,57	
	GLF	35,33	
	LAd	7,44	
	H	27,19	
Axis	LCDc	45,39	
	LAPa	46,88	
	BFcr	36,62	
	BPacd	26,78	
	BPtr	34,58	
	SBV	18,95	
	BFcf	15,25	
Humerus	H	45,03	
	SD	8,34	
	Bd	20,47	
<i>Capreolus capreolus</i>			
Metatars	DD	7,97	
	Bd	22,31	
<i>Canis lupus</i>			
MCII	GL	83,20	
	Bd	10,26	
MC III	GL	84,59	
	Bd	10,30	
MCIV	GL	72,88	
	Bd	10,24	
<i>Vulpes vulpes</i>			
MTII	GL	71,61	
	Bd	5,88	
MT III	GL	65,84	
	Bd	6,10	

Anexa 2. Repartiția numerică a resturilor faunistice descoperite la Gherăseni pe specii și elemente anatomic.

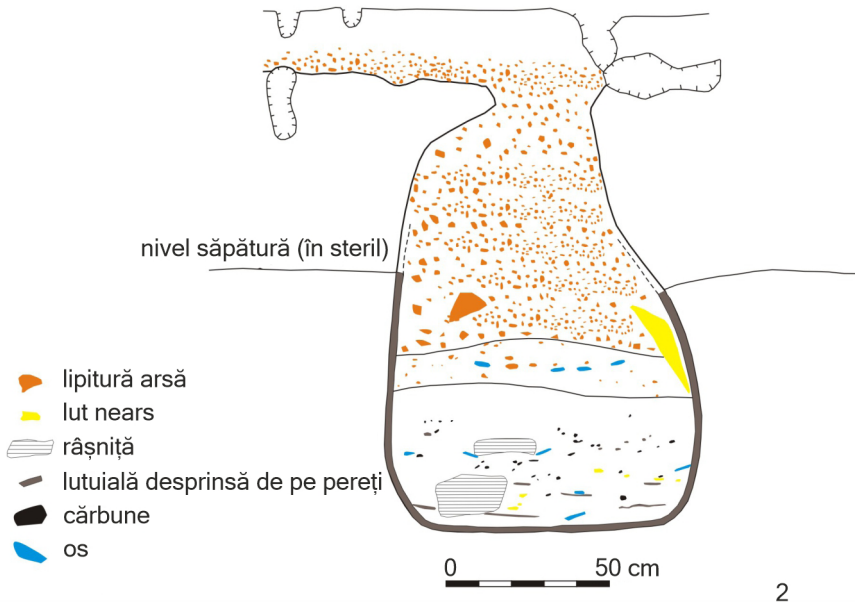
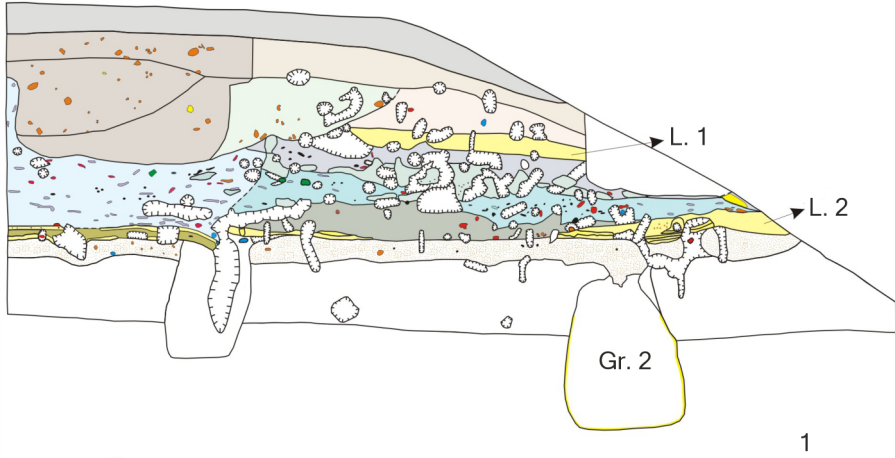
Appendix 2. Numerical distribution of the faunal remains discovered at Gherăseni by species and anatomical elements.

Element anatomic	<i>Bos taurus</i>	Ovicaprine	<i>Sus domesticus</i>	<i>Canis familiaris</i>	<i>Capreolus capreolus</i>	<i>Lepus europaeus</i>	<i>Canis lupus</i>	<i>Vulpes vulpes</i>
Cranium	10							
Neurocranium	3		2					
Viscerocranium	2		5					
Dinți superiori	2		1					
Mandibulă	1		2					
Dinți inferiori			2					
Dinți			1					
Atlas				1				
Vertebre cervicale	1			1				
Vertebre toracale	1		1					
Vertebre lombare		1						
Vertebre sacrale	1							
Coaste	12	1	2					
Scapulă	1	5	3					
Humerus			2					
Radius		1	4					
Ulnă		1	1					
Radio-ulnă	1							
Carpene	1							
Metacarp			1					
Pelvis			1					
Femur	2	1						1
Tibia	4		3					
Metatars					1		3	2
Metapodii						1		
Falanga II	1	1						
Total	43	11	31	3	1	1	3	3

Pl. I. Amplasarea localității Gherăseni (1), a celor două areale și reprezentarea movilei pe Charta României Meridionale (1864) (2); Ridicarea topografică și amplasarea sondajelor din anul 2017 (3); Vedere dinspre vest asupra *Movilei Cremenea* (4).

Pl. I. Location of Gherăseni locality (1), of the two areas and the representation of the mound on the Charta of Southern Romania (1864) (2); Topographic survey and location of the 2017 surveys (3); View from the west on the *Cremenea Mound* (4).

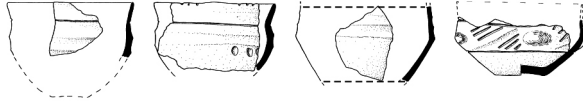
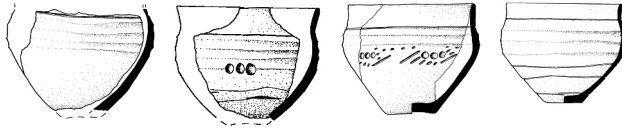

Pl. II. Profilul de nord al S. 1 (1) și Groapa nr. 2 – detaliu (2) (după Garvăn 2021).
 Pl. II. Northern profile of S. 1 (1) and Pit No. 2 – detail (2) (after Garvăn 2021).

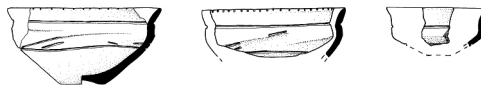
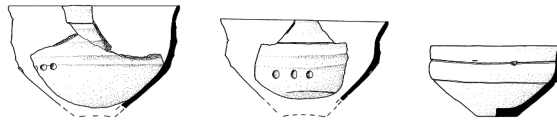

Pl. III. Groapa nr. 2 – detalii.

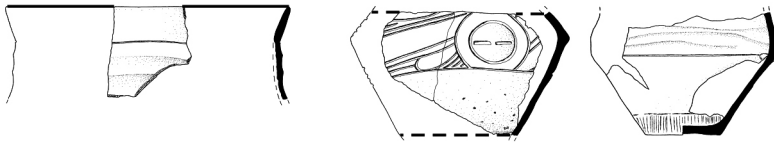
Pl. III. Pit no. 2 – details.

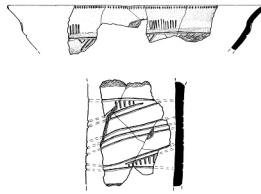
Cupe

Străchini

Vase bitronconice

Vase cu picior

Boluri

Pl. IV. Tipuri de vase identificate în Groapa nr. 2.

Pl. IV. Pot types identified in Pit no. 2.

Pl. V. 1. Vită (*Bos taurus*), falanga II; 2. Ovicaprin (*Ovis aries/Capra hircus*), vertebră lombară tranșată vertical; 3. Porc (*Sus domesticus*), humerus stânga cu urme de dezarticulare; 4. Câine (*Canis familiaris*), atlas; 5. Câine (*Canis familiaris*), detaliu cu urme de descărnare pe suprafața atlasului.

Pl. V. 1. Cattle (*Bos taurus*), phalanx II; 2. Ovicaprid (*Ovis aries/Capra hircus*), lumbar vertebra sliced vertically; 3. Pig (*Sus domesticus*), left humerus with traces of disarticulation; 4. Dog (*Canis familiaris*), atlas; 5. Dog (*Canis familiaris*), detail with defleshing marks on surface of atlas.

Pl. VI. 1. Căprior (*Capreolus capreolus*), metatars stânga epifizat; 2. Iepure (*Lepus europaeus*), metapodiu dreapta epifizat; 3. Lup (*Canis lupus*), metacarp II stânga epifizat; 4. Vulpe (*Vulpes vulpes*), femur dreapta epifizat; 5. Scoică de râu (*Unio pictorum*).

Pl. VI. 1. Roe deer (*Capreolus capreolus*), left metatarsus, epiphysed; 2. Hare (*Lepus europaeus*), right metapodius, epiphysed; 3. Grey wolf (*Canis lupus*), left metacarpus II, epiphysed; 4. Fox (*Vulpes vulpes*), right femur, epiphysed; 5. Freshwater mussel (*Unio pictorum*).